

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2026 №1
(10)

SAMARQAND – 2026

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

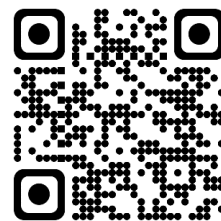
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2026

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:	Bosh muharrir o‘rinbosari:
Juliboy ELTAZAROV <i>f.f.d., professor (O‘zbekiston)</i>	Roxila RUZMANOVA <i>f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)</i>
TAHRIRIYAT KENGASHI:	
<p>Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston);</p> <p>Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p>	<p>Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);</p> <p>Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Elchin IBROHIMOV – f.f.d., professor (Ozarbayjon);</p> <p>Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);</p> <p>Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston);</p> <p>Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ahmadjon MAVLONOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ilyos JO‘RAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ibodullo ZUBAYDULLAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Bahora YUNUSOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);</p> <p>Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston);</p> <p>Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).</p>

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:	Заместитель главного редактора:
Жулибой ЭЛТАЗАРОВ <i>д.ф.н., профессор (Узбекистан)</i>	Рохила РУЗМАНОВА <i>к.ф.н., доцент (Узбекистан)</i>

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

<p>Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);</p> <p>Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муҳаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);</p>	<p>Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);</p> <p>Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Эльчин ИБРАГИМОВ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).</p> <p>Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);</p> <p>Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор (Узбекистан);</p> <p>Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Ахмаджон МАВЛОНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Илёс ЖУРАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Иболулло ЗУБАЙДУЛЛАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Бахора ЮНУСОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);</p> <p>Ответственный редактор: PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)</p> <p>Технический персонал: Рахматулла ШОКИРОВ (Узбекистан)</p>
--	--

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);
Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);
Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);
Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Turkey);
Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);
Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);
Prof. Dr. Temur KOJA OGLU (USA);
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);
Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);
Prof. Dr. Elchin IBRAHIMOV (Azerbaijan);
Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);
Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Zarifa KHUSANOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Akhmadjon MAVLONOV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Ilyos JURAYEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Bakhora YUNUSOVA (Uzbekistan);
PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);
Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)
Technical staff: *Rakhmatulla SHOKIROV* (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);
Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);
Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);
Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNÖV (Özbekistan);
Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);
Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNÖV (Özbekistan);
Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEY (Özbekistan);
Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);
Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);
Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);
Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);
Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);
Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);
Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);
Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);
Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV (Azerbaycan);
Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);
Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Ahmadjon MAVLONOV (Özbekistan);
Doç. Dr. Ilyos JÖRAYEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Bahora YUNUSOVA (Özbekistan);
Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);
Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)
Teknik Personel: *Rahmatullah ŞOKİROV* (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ
BOKU QURULTOYINING 100 YILLIGI

Inomjon AZIMOV	
I-Turkologiya qurultoyida yozuv masalasi.....	8
МАРАЗЫКОВ Турусбек Сейдакматович	
Бир тутумдуу жөнөкөй сүйлөмдөрдү классификациялоодо айрым бир маселелер.....	17
Elçin İBRAHİMOV	
Birinci Türkoloji qurultayda əlifba müzakirələri	27
Jo'ra Ochilovich XUDOYBERDIYEV	
Rossiyada turkologiya qurultoyini chaqirishga qilingan harakatlar	48
Emrah YILMAZ	
Türkiye'de Türkoloji'nin tarihsel seyri ve akademik inşası.....	62
Hezretgulı DURDIYEV, Kasım GAYİPOV	
Latin alfabesine geçiş sürecinde Birinci Türkoloji Kurultayı'nın stratejik rolü.....	82
TURKOLOG OLIMLAR HAYOTI	
ЮЛДАШЕВ Мусо Мухаммадиевич, ЮЛДАШЕВА Дильшода Мусаевна	
Игорь Валентинович Кормушин и его вклад в развитие тюркологии: исследовательское, организационное и международное измерения.....	90
TURKIY TILLAR VA TILSHUNOSLIKKA OID TADQIQOTLAR	
Игорь Валентинович КОРМУШИН	
О некоторых особенностях данных Махмуда Кашгари по тюркским диалектам XI в.	100
СДОБНИКОВ Вадим Витальевич	
Основные подходы к переводу священного корана на узбекский и русский языки	107
ЗУБАЙДУЛЛАЕВ Ибодулло Амриллоевич	
Роль тюркских языков как посредников в заимствовании исламской религиозной лексики в русский язык: исторический и лингвокультурологический аспекты.....	116
Narbibiş ŞAMMAÿEWA	
Frazeologik birlikleriñ sözlükde yerleşdirilişi.....	123
XOLMANOVA Zulxumor Turdiyevna	
Turkiy tillardagi lug'aviy birliklarning milliy tafakkurni aks ettirish va ma'lumot berish funksiyasi.....	130
MAVLONOV Axmadjon Xoshimovich	
Qipchoq shevasi leksikasining tarkibiy-mazmuniy tahlili.....	137
Nuriddin Abdumannonovich ALTINBOYEV	
Turk maqollarida zoonimlarning lingvomadaniy talqini: oila konsepti doirasida.....	148
Shakhnoza KHUSHMURODOVA	
The social nature of language and its role in shaping identity	156
XUSANOVA Gulasal Shuhratjon qizi	
Turli millat o'yinlari nomlarining etimologik tahlili	161
ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK	
SALOHİY Dilorom Isomiddin qizi	
“Boburnoma”da ayollar timsollari tadqiqi	167
Ekrem Çulfa	
21. yüzyılın Psikososyal ve pedagojik krizlerine karşı bir panzehir: Ali Şir Nevâî'nin “insan-ı kâmil” paradigması	178
Akram Haydarovich TOSHPO'LATOV	
Metamorfoza hodisasining badiiy-falsafiy ahamiyati	188
Foziljon SHUKUROV	
Isomiy Samarqandiyning “Futuh us-salotin” asarida Nizomiy dostonchilik an'alariga ergashish.....	197
MUXITDINOVA Badiya Muslihiddinovna, AXMEDOVA Baxtigul Xaitmurot qizi	
“Alpomish” dostoni va “Kitobi Dada Qo'rqut” asarida farzandsizlik motivi	205
ЮСУПОВА Шохсанам Мирзали кизи	
Прагматический анализ табуированных единиц в художественном тексте и методика интерпретации в полиэтнической аудитории.....	210
TURKIY XALQLAR TARIXI	
Zhalgas AYT MURATOV, Janilsin AYT MURATOVA	
İlk Karakalpak oyuncusu ve sanat emekçisi.....	217
DAVRONOV Xolbek Zokir o'g'li	
XVI asr ikkinchi yarmida Usmonli – Buxoro diplomatiyasi va unda Eron omili	225
Shoira HAMDAMOVA	
Samarqand viloyatida vaqf mulklarining boshqaruvi: Maxdumi Xorazmiy madrasasi vaqfnomasi tahlili	232

AZIZ MUSHTARIY!

Jurnalimizning ushbu soni 100 yilligini nishonlayotganimiz Birinchi Boku Turkologiya qurultoyining tarixiy va ilmiy merosi, alifbo munozaralari hamda sohaning akademik shakllanishiga bag'ishlangan teran tadqiqotlarni o'z ichiga oladi. Maqolalarning asosiy mazmunini Mahmud Koshg'ariyning dialektologik ma'lumotlaridan tortib, Qur'oni Karimning o'zbek va rus tillaridagi tarjimalariga doir asosiy yondashuvlargacha, turkiy tillardagi leksik-semantik birliklarning milliy tafakkurni aks ettirish funksiyasidan madaniy o'zlikni shakllantirishdagi lisoniy omillargacha bo'lgan keng ko'lamli mavzular tashkil etadi. Shuningdek, rus tilidagi islomiy terminologiya shakllanishida turkiy tillarning vositachilik roli, maqollardagi zoonimlarning lingvokulturologik tahlili, frazeologik birliklarning leksikografik talqini va badiiy matnlardagi tabu birliklarning pragmatik tahlili kabi o'ziga xos mavzular fanlararo uslubda tadqiq etilgan. Alisher Navoiyning "Komil inson" paradigmasi, "Boburnoma"dagi ayollar timsollari, Alpomish va Qo'rqut ota kitobidagi mushtarak motivlar hamda Nizomiy dostonchilik an'analarining Futuhu's-Salotin asaridagi akslari sinchiklab o'rganilgan. Bundan tashqari, metamorfoza hodisasining falsafiy asoslari, XVI asr Usmonli–Buxoro diplomatiyasi, Samarqanddagi vaqf mulklari boshqaruvi va qoraqalpoq sahna san'atining ilk namoyandalari kabi sotsiomadaniy tadqiqotlar turkologiya sohasiga yangi ufqlarni ochib beradi. Tahrir hay'ati sifatida turkiy dunyoning til, tarix va san'at merosiga nur sochuvchi ushbu boy ilmiy xazinani sizlarga taqdim etayotganimizdan mamnunmiz.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue of our journal brings together in-depth studies focusing on the historical and scientific legacy of the First Turkology Congress in Baku, of which we celebrate the 100th anniversary, along with alphabet discussions and the academic construction of the field. The core axis of the articles ranges from Mahmud al-Kashgari's dialectological data to the fundamental approaches in the translations of the Holy Quran into Uzbek and Russian; and from the function of lexical-semantic units in reflecting national thought in Turkic languages to linguistic factors in the shaping of cultural identity. Within this framework, unique topics such as the intermediary role of Turkic languages in the formation of Islamic terminology in Russian, the linguacultural analysis of zoonyms in proverbs, the lexicographical placement of phraseological units, and the pragmatic analysis of taboo expressions in literary texts have been examined through an interdisciplinary method. Ali Şîr Nevâî's "The Perfect Human" paradigm, female figures in the Baburnama, common motifs in Alpamysh and the Book of Dede Korkut, and the reflections of the Nizami poetic tradition in the work Fütühü's-Selâtin have been meticulously analyzed. Furthermore, sociocultural studies such as the philosophical background of the metamorphosis phenomenon, 16th-century Ottoman–Bukhara diplomacy, the management of waqf properties in Samarkand, and the pioneers of Karakalpak performing arts open new windows for Turkology research. As the Editorial Board, we take great pride in presenting this rich heritage that sheds light on the linguistic, historical, and artistic legacy of the Turkic world.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Dergimizin bu sayısı; 100. yılını idrak ettiğimiz Bakü Birinci Türkoloji Kurultayı'nın tarihsel ve bilimsel mirası, alfabe tartışmaları ve sahanın akademik inşası üzerine odaklanan derinlikli çalışmaları bir araya getirmektedir. Yazıların ana eksenini; Mahmut Kaşgarlı'nın diyalektolojik verilerinden Kur'an-ı Kerim'in Özbekçe ve Rusça tercümelerindeki temel yaklaşımlara, Türk lehçelerindeki leksik-semantik birimlerin milli tefekkürü yansıtırma işlevinden kültürel kimliğin şekillenmesindeki dilsel faktörlere kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu çerçevede; Türk dillerinin Rusçadaki İslami terminolojinin oluşumundaki aracı rolü, atasözlerindeki zoonimlerin lingvokültürel tahlili, frazeolojik birimlerin leksikografik yerleşimi ve edebî metinlerdeki tabu ifadelerin pragmatik analizi gibi özgün konular disiplinlerarası bir yöntemle incelenmiştir. Ali Şîr Nevâî'nin "İnsan-ı Kâmil" paradigması, Babürnâme'deki kadın timsalleri, Alpamyş ve Kitab-ı Dede Korkut'taki ortak motifler ile Nizâmî destancılık geleneğinin Fütühü's-Selâtin eserindeki akisleri titizlikle irdelenmiştir. Ayrıca metamorfoz hadisesinin felsefi arka planı, XVI. yüzyıl Osmanlı-Buhara diplomasisi, Semerkant'taki vakıf yönetimi ve Karakalpak sahne sanatlarının öncü isimleri gibi sosyokültürel çalışmalar, Türkoloji araştırmalarına yeni pencereler açmaktadır. Yayın Kurulu olarak; Türk dünyasının dil, tarih ve sanat mirasına ışık tutan bu zengin birikimi sizlerle buluşturmanın kıvancını yaşıyoruz.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В данный номер журнала включены исследования, посвященные историческому и научному наследию Первого Бакинского тюркологического съезда, 100-летие которого мы празднуем в текущем году, дебатам об алфавите и академическому становлению тюркологии. В центре внимания — широкий спектр тем: от диалектологических сведений Махмуда Кашгари до основных подходов к переводам Корана на узбекский и русский языки, от функции отражения национального сознания лексико-семантических единиц в тюркских языках до языковых факторов лультурного самосознания. Кроме того, в междисциплинарном аспекте исследованы такие темы, как посредническая функция тюркских языков в формировании исламской терминологии в русском языке, лингвокультурологический анализ зоонимов в пословицах. В выпуске основательно изучены парадигма «Совершенного человека» Алишера Навои, женские образы «Бабур-наме», общие мотивы в поэме «Алпамыш» и «Книге моего деда Коркута», а также традиции поэмотворчества Низами в произведении «Футух ус-салатин». Философские основы явления метаморфозы, вопросы Османско-Бухарской дипломатии XVI века, вакуфного управления в Самарканде, исследование первых представителей каракалпакского сценического искусства и другие социокультурные исследования открывают новые горизонты в тюркологии. Редакционная коллегия рада представить вам это богатое наследие, освещающее язык, историю и искусство тюркского мира.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ISOMIY SAMARQANDIYNING “FUTUH US-SALOTIN” ASARIDA NIZOMIY DOSTONCHILIK AN’ANALARIGA ERGASHISH

Foziljon SHUKUROV,

Sharof Rashidov nomidagi SamDU doktoranti,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

(Samarqand, O‘zbekiston)

 E-mail: foziljonshukurov67@gmail.com

 ORCID: 0009-0008-8440-8340

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19694510>

Annotatsiya

Ushbu maqolada XIV asrning atoqli shoiri va tarixchisi Isomiy Samarqandiy ijodida Nizomiy Ganjaviy an’analarning tutgan o‘rni va badiiy ta’siri tahlil qilinadi. Nizomiy adabiyot tarixida doston janrini takomillashtirish va kompozitsion tizimni mustahkamlashda alohida o‘ringa ega bo‘lib, Isomiy ham aynan shu an’anaga tayanib, o‘zining «Futuh us-salotin» nomli manzum tarixiy asarini yaratgan. Maqolada Isomiyning Nizomiyning o‘ziga ma’naviy rahnamo deb bilishi, asar tuzilishi, vazni va tasviriy vositalaridagi o‘xshashliklar qiyosiy-tahliliy metod orqali ochib beriladi. Shuningdek, «Futuh us-salotin» asarining Hindiston tarixi, xususan Sulton Mahmud G‘aznaviy shaxsiyatiga berilgan bahosi orqali uning nafaqat badiiy asar, balki XIV asr siyosiy va tarixiy tafakkurining muhim hujjati ekanligi isbotlanadi.

Tayanch so‘zlar: *Nizomiy Ganjaviy, "Hamsa" an’analari, adabiy ta’sir va ergashish (payravlik), tarixiy dostonchilik, janr va vazn, epik janr taraqqiyoti.*

“FOLLOWING THE TRADITIONS OF NIZAMI’S DASTANS IN ISAMI SAMARKANDI’S WORK “FUTUH US-SALATIN”

Foziljon Shukurov,

Doctoral Student of Samarkand State University
named after Sharof Rashidov, PhD in Philology
(Samarkand, Uzbekistan)

Abstract

This article analyzes the significance and artistic influence of Nizami Ganjavi’s traditions on the work of the prominent 14th-century poet and historian, Isami Samarqandi. Nizami holds a distinguished place in literary history for perfecting the epic genre and strengthening compositional structures; adhering to these traditions, Isami authored his versified historical work, "Futuh us-Salatin". Using a comparative-analytical method, the study explores Isami’s recognition of Nizami as his spiritual mentor and highlights similarities in the structure, meter, and figurative language of their works. Furthermore, by examining the depiction of Indian history and the portrayal of Sultan Mahmud Ghaznavi, the article demonstrates that "Futuh us-Salatin" serves not only as a literary masterpiece but also as a crucial document of 14th-century political and historical thought.

Key words: *Nizami Ganjavi, traditions of "Khamasa," literary influence and emulation (payravi), historical epic poetry, genre and meter, evolution of the epic genre.*

СЛЕДОВАНИЕ ТРАДИЦИЯМ ЭПИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА НИЗАМИ В ПРОИЗВЕДЕНИИ ИСАМИ САМАРКАНДИ “ФУТУХ УС-САЛОТИН”

Фозилжон Шукуров,

докторант Самаркандского государственного университета
имени Шарофа Рашидова, доктор философии (PhD)
по филологическим наукам (Самарканд, Узбекистан)

Аннотация

В данной статье анализируется роль и художественное влияние традиций Низами Гянджеви на творчество выдающегося поэта и историка XIV века Исоми Самарканди. Низами занимает особое место в истории литературы благодаря совершенствованию жанра поэмы и укреплению композиционной системы; следуя этим традициям, Исоми создал свое стихотворное историческое произведение «Футух ус-салатин». С помощью сравнительно-аналитического метода в статье раскрываются духовная приверженность Исоми к Низами, а также сходства в структуре, метрике и изобразительных средствах их произведений. Кроме того, с помощью описания исторических событий Индии и оценки личности султана Махмуда Газневи обосновывается статус «Футух ус-салатин» не только как художественного памятника, но и как важного документа политической и исторической мысли XIV века.

Ключевые слова: *Низами Гянджеви, традиции «Хамсы», литературное влияние и преемственность, историческая эпика (дастан), жанр и метрика, развитие эпического жанра.*

Kirish

Fors-tojik mumtoz adabiyotida ta'sir va ergashish masalasi adabiy maktablar shakllanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Abulqosim Firdavsiyning epik maktabi hamda Nizomiy Ganjaviyning romantik-axloqiy an'analari keng yoyilishi bilan bir qatorda, ushbu an'analarni yangi tarixiy va jug'rofiy muhitda davom ettirgan shoirlar yetishib chiqdi. Isomiy Samarqandiy ana shunday ijodkorlardan biri bo'lib, u Nizomiy Ganjaviy maktabiga mansubligini ochiq e'tirof etgan holda, o'z ijodini Nizomiy "Xamsa"si ta'sirida shakllantirgan va uni dostonchilikda o'zining asosiy ustozlari va yo'llovchisi deb bilgan. Isomiy merosini, xususan, "Futuh us-salotin" masnaviysini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu ergashish nafaqat ehtirom izhor etish, balki asar tuzilishi, vazni, mazmuni va tasviriy vositalarida ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Adabiyotlar sharhi va metodologiya

Nizomiy Ganjaviy jahon adabiyoti tarixida o'zining "Xamsa"si orqali epik she'riyat va dostonchilik janrini yangi bosqichga ko'tardi, asarning kompozitsion yaxlitligini ta'minlash hamda badiiy til imkoniyatlarini kengaytirishda alohida maqomga ega bo'ldi. Shoir Isomiy Samarqandiy ham aynan shu an'anaga tayanib, o'zining "Futuh us-salotin" nomli manzum tarixiy asarini yaratdi. Hindustonning 350 yildan ortiq davrini qamrab olgan tarixiy voqealar bayoni, xususan, Sulton Mahmud G'aznaviy shaxsiyati va uning fathlariga berilgan baho "Futuh us-salotin"ning nafaqat badiiy asar, balki XIV asr siyosiy va tarixiy tafakkurining muhim hujjati ekanligidan dalolat beradi.

Ushbu maqolada mavzu mohiyatini ochib berish va Isomiy Samarqandiy adabiy merosini o'rganish uchun quyidagi metodlardan foydalanildi:

Qiyosiy-tahliliy metod. Bu tadqiqotning asosiy metodi hisoblanadi. Ushbu metod orqali Isomiyning "Futuh us-salotin" dostoni va Nizomiy Ganjaviyning "Xamsa"si o'rtasidagi she'riy vazn, asarning tarkibiy tuzilishi hamda badiiy tasvir vositalaridagi o'xshashliklar ochib berildi. Qiyosiy-tipologik metod orqali asar tuzilishi, she'riy o'lchovi va badiiy obrazlilikini tahlil qilishda

ushbu yondashuvdan foydalanilgan. Matnshunoslik va bibliografik tahlil metod vositasida Isomiyning Bayrutda saqlanayotgan “Devon”i qo‘lyozma nusxasi haqidagi yangi ma‘lumotlar ilmiy muomalaga kiritib tahlil qilindi. Tarixiy va adabiyotshunoslik tahlili metodi yordamida mumtoz adabiy maktablar (Firdavsiy va Nizomiy maktablari) o‘rtasidagi aloqadorlik hamda bu an‘analarning yangi geografik muhitda (Hindiston) davom ettirilishi o‘rganildi. Umuman olganda, mazkur metodlarning qo‘llanilishi Isomiy nafaqat Firdavsiyning qahramonlik an‘analarini davom ettirgani, balki Nizomiyning romantik-falsafiy uslubini ham o‘zining tarixiy asarida yuksak mahorat bilan tatbiq etganini isbotlash imkonini berdi.

Tahlil va natijalar

Abdulmalik Isomiy, taxminan, hijriy 711- (milodiy 1311) yilda tavallud topgan. Uning oilasi Samarqandning mo‘tabar xonadonlaridan edi. Taqdir taqozosi bilan Isomiy bolaligidanoq og‘ir sinovlarga duch keldi: ota-onasi barvaqt vafot etib, uning tarbiyasi bobosining zimmasiga tushdi.

Hijriy 726-yilda Sulton Muhammad bin Tug‘luq farmoniga binoan aholining bir qismi Hindiston janubiga ko‘chirildi. O‘sha paytda Multonda yashayotgan Isomiyning 90 yoshli bobosi ham bu ko‘chirilishga chalindi. Davlatobod (Dakan) sari davom etgan uzoq va mashaqqatli yo‘lda bobosi vafot etdi. Taxminan, 16–17 yoshlarda bo‘lgan o‘smir Isomiy ushbu fojiali voqealarning shohidi bo‘ldi. Nihoyat, ularning oilasi Davlatobodga yetib borib, o‘sha yerda muqim joylashdi.

Isomiy qirq yoshiga qadar ana shu muhitda istiqomat qildi. So‘ngra haj safariga otlanish niyatida ketishidan oldin o‘zidan ham adabiy, ham tarixiy qimmatga ega bo‘lgan bir yodgorlik qoldirishga qaror qildi. Isomiyning asosiy asari “Futuh us-salotin” (Isomiy, 1938: 32) masnaviysi bo‘lib, tadqiqotchilar uni “Hindiston Shohnomasi” yoki “Dakan Shohnomasi” deb atashgan. Mazkur asar Sulton Mahmud G‘aznaviy davridan to Sulton Muhammad Tug‘luq davrigacha bo‘lgan Hindiston hukmdorlari tarixini qamrab oladi. Masnaviy hijriy 751-yil (milodiy 1350)da yakuniga yetkazilgan.

Janr nuqtayi nazaridan “Futuh us-salotin” epik an‘analarining davomi bo‘lib, unda siyosiy voqealar yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlangan. Garchi mazmuni va tarixiy muhiti farq qilsada, bu xususiyat asarni Firdavsiyning “Shohnoma”siga (Isomiy, 1938: 48) yaqinlashtiradi. Isomiy Alouddin Hasan Bahmanshoh saroyining nufuzli shaxslaridan biri qozikalon Bahouddin homiyligida o‘z masnaviysini yozishga kirishdi. Muallif ushbu asarni Bahmaniy sultoni ijozati bilan ta‘lif etib, yakunlagach, unga “Futuh us-salotin” deb nom berdi.

Asar ilk bor XIX asrda Hindistonda chop etilgan, 1948-yilda esa Madrasda ilmiy-tanqidiy matni nashr etilgan. Masnaviy 11 524 baytdan iborat. Nashrga tayyorlovchi va musahhah — Madras universiteti professori Sayyid Yusha yana 476 bayt ilova qilib, baytlarning umumiy sonini 12 mingga yetkazgan. Manbalarning qayd etishicha, Isomiy asarni tugatgach, haj ziyoratiga yo‘l olgan va o‘sha yerda vafot etgan.

Tush va ijodiy ilhom

Isomiy o‘z manzumasida Nizomiy Ganjaviy unga zafar-u saodat va‘da qilgan tushi (ro‘yosi) haqida hikoya qiladi. Aynan ushbu g‘oyibona ishoradan so‘ng shoir mazkur asarni nazmga solishda Nizomiyning o‘ziga ma‘naviy rahnamo va ijodiy yo‘llovchi sifatida tanlashga qaror qiladi:

پس آن گه به شاگردی اش ساختم همان خمسه را پیش انداختم
چو مشغول نظم نظامی شدم به صد عصمت اینک عصامی شدم

(Isomiy, 1938: 76)

Nasriy tarjima: “O‘sha mashhur “Xamsa”ni o‘zimga dasturilamal qilib oldim va u zotga shogird tushishni ixtiyor etdim. Qachonki Nizomiy nazmi (ijodiy maktabi) bilan mashg‘ul bo‘lar

ekanman, yuz karra poklik (ismat) bilan haqiqiy “Isomiy” bo‘ldim (ya’ni o‘z zotimga loyiq kamolotga erishdim)”.

Ilmiy matn kontekstida “pesh andoxtan” (oldinga qo‘ymoq/surmoq) iborasi “an’anadan iqtibos keltirish” yoki muayyan “adabiy maktabga ergashish” ma’nolarini anglatadi. Shoir Nizomiy “Xamsa”sini o‘zi uchun ideal poetik model (andaza) sifatida belgilab olgan.

“Isomiy” (عصامی) atamasi esa nafaqat nasab yoki ajdodlar sharafi bilan, balki o‘z mehnati, fazilati va shaxsiy sa’y-harakatlari tufayli yuksak martabaga erishgan (zotiy sharaf sohibi) shaxsga nisbatan qo‘llaniladi. Isomiy o‘z baytlari orqali Nizomiy an’analariga ergashish unga aynan mana shunday shaxsiy va ijodiy kamolot baxsh etganini alohida ta’kidlaydi.

Isomiy ijodida tush motivining (ro‘yo) tasvirlanishi shunchaki badiiy usul emas, balki muallifning Nizomiy Ganjaviy ma’naviy olamiga bog‘lanishidagi muhim bosqich hisoblanadi. Shoir o‘zining “Futuh us-salotin” asari nazmiga kirishishdan avval ko‘rgan tushini ilohiy bir ishora va ijodiy ruhlanish manbai sifatida talqin etadi.

Nizomiy Ganjaviyning tushda namoyon bo‘lishi va Isomiyga muvaffaqiyat va’da qilishi - mumtoz adabiyotdagi “ustoz-shogird” an’anasining metafizik darajadagi ko‘rinishidir. Isomiy ushbu tush orqali o‘z asarining adabiy qimmatini asoslaydi va Nizomiy maktabining munosib davomchisi ekanligiga urg‘u beradi. Uning talqinida “Xamsa” ijodiy kamolotning oliy namunasi (ideal modeli) bo‘lib, unga ergashish shoirmi nafaqat badiiy mahorat, balki ma’naviy poklik (ismat) va shaxsiy sharaf (zotiy sharaf) darajasiga ko‘taradi. Isomiy o‘z manzumasida Nizomiy Ganjaviy unga zafaru saodat va’da qilgan tushi haqida hikoya qiladi.

Mavzu ko‘lami va janr xususiyatlari

“Futuh us-salotin” 350 yildan ortiq davrni qamrab olgan ulkan tarixiy-adabiy obidadir. Unda razm va bazm, axloq va hikmat, ishq va hayot, tarix va dostonchilik mavzulari o‘zaro uyg‘unlashib ketgan. Asar mohiyatan janglar tarixi (razm) bo‘lsa-da, shoir bir xillikdan qochish maqsadida unga oshiqona va hissiy mazmunlarni badiiy sayqal (choshni) sifatida olib kirgan.

Isomiy tili jangovar sahnalarda (razm) mustahkam, salobatli va rajazvor xarakterga ega. Jang tasvirlarida bayonning matonati va ulug‘vorligi yaqqol seziladi. Biroq ishq va tuyg‘ular bayonida uning tili nozik, latif va ta’sirchan bo‘lib boradi. Razm va bazmning bunday mohirona qovushtirilishi shoirning har ikki yo‘nalishda ham yuksak mahorat sohibi bo‘lganidan dalolat beradi.

Isomiy o‘z asarida Nizomiy Ganjaviyini “bulbul”ga o‘xshatib, uni ishqiy-romantik dostonchiligining “so‘z tojdor”i deb biladi va uning “Xamsa”sidagi bayon uslubi hamda jozibasidan bahra oladi. Shu bilan birga asarning she’riy tarixnavislik poydevorida Abulqosim Firdavsiyning epik (haybatli) an’analari ham ko‘zga tashlanadi. Shu ma’noda, “Futuh us-salotin”ni “Shohnoma”navislik an’anasi bilan Nizomiy dostonchiligi o‘rtasidagi o‘ziga xos adabiy ko‘prik deb atash mumkin. Isomiy dostonchilik san’atida Nizomiyni o‘z ustozini deb biladi va o‘z muvaffaqiyatini aynan ushbu shogirdlik va ergashish mahsuli deb baholaydi:

چو کردم شه گنجه را پیروی به نامش زدم سکه خسروی
هم از قوت منصفان کرام اقالیم عالم گرفتم تمام
(Isomiy, 1938: 76)

Nasriy tarjima: “Uning (Nizomiy) nomi bilan “Xusraviy” tangasini zarb qildim, zero Ganja shohiga (Nizomiyga) ergashdim. Odil va karamli insof egalarining quvvati (madadi) bilan olam iqlimlarini butunlay fath etdim”.

Ushbu baytlarda shoir o‘z ijod yo‘lini “Xamsa”ni o‘rganishdan boshlaganini ochiq bayon etadi. “Shogirdlik” so‘zining qo‘llanilishi shuni ko‘rsatadiki, u ergashishni shunchaki taqlid emas, balki adabiy kamolot maktabi sifatida anglagan. Nizomiy adabiyot tarixida doston janrini

takomillashtirish, kompozitsion tizimni mustahkamlash va badiiy tilni boyitishda alohida o‘ringa ega. Isomiy ham aynan shu an’anaga tayanib, o‘zining “Futuh us-salotin” nomli manzun tarixiy asarini yaratdi. Agar Nizomiy ishqiy va axloqiy dostonlarni falsafiy mazmun bilan yuksaltirgan bo‘lsa, Isomiy ushbu badiiy qolipni tarixiy voqeliklarni tasvirlash uchun qo‘lladi.

Isomiy o‘zini ikki buyuk ustoz: Firdavsiy va Nizomiyni izdoshi deb biladi. Quyidagi baytlarda u ushbu fikrni teran ifodalagan:

رہبوندند کوی کمال از جهان.	دو ساغر در این فن چو کار آگهان
چو فردوس آراست مر طوس را.	یکی جلوه ای داد تاووس را
شرف داد مر گلشن گنجه را.	دوم بلبل آورد اندر نوا
شدم پیرو هر دو در مثنوی	بکردم من آن هر دورا پیروی

(Isomiy, 1938: 574)

Nasriy tarjima: “Ushbu fanda (she’riyatda) ikki sog‘ar (ikki buyuk shoir) xuddi ishning bilimdonlaridek, go‘yoki olamdan kamolni olib ketdilar. Birinchisi (Firdavsiy) tovusga jilva berib, Tus shahrini xuddi Firdavs (jannat)dek oro berdi. Ikkinchisi (Nizomiy) bulbulni navoga keltirib, Ganja gulshanini sharafiantirdi. Men o‘sha ikki buyuk zotga payravlik qildim va masnaviy yo‘nalishida ikkalasining izdoshiga aylandim”.

Bu yerda “Tus” — Firdavsiyga, “Ganja” esa Nizomiyga ishoradir. Isomiy bu e’tirofi bilan ham Firdavsiyning epik maktabidan, ham Nizomiyning romantik-axloqiy uslubidan bahramand bo‘lganini ko‘rsatadi. Firdavsiydan tarixiy epopeya an’anasi, baland uslub va milliy ruh meros qilib olingan bo‘lsa, Nizomiydan bayon nozikliklari, latif tashbeh-u istioralar hamda manzun rivoyat tarzi o‘zlashtirilgan. Shu ma’noda, Isomiyni fors-tojik mumtoz an‘analari bilan Hindiston adabiy muhitini bog‘lovchi halqa deb hisoblash mumkin.

Isomiy dunyoqarashida Mahmud G‘aznaviy talqini

“Futuh us-salotin” dostonida shoir Sulton Mahmud G‘aznaviy shaxsiyatiga alohida e’tibor qaratadi. Garchi adabiyot tarixida Mahmud G‘aznaviy va Abulqosim Firdavsiy munosabatlari bahsli mavzu bo‘lsa-da, Isomiy sulton umrining oxirida shoirni munosib qadrlamagani uchun pushaymon bo‘lganini ta’kidlaydi. Shunga qaramay, Isomiy nazarida Mahmud G‘aznaviyning asosiy o‘rni Hindistonda musulmon hukmronligi poydevorini qo‘yganligidadir:

ز اقبال محمود باشد اثر	جهان تا بود اندر این بوم و بر
در این کشور امروز گیریم جای	من و تو که ای مرد فرخنده رای
سخن این ست بس، وان دگر گفت و گوست	یقین آن که آثار اقبال اوست
به فردا ز کفران قفایش خوریم	که امروز شکرش به جانوریم

(Isomiy, 1938: 27-28)

Nasriy tarjima: “Modomiki bu zamin va bu yurtda hayot bor ekan, Mahmud G‘aznaviy iqbolidan asar (baraka) bo‘laveradi. Ey xushfikir inson, men va sen bugun bu mamlakatda istiqomat qilar ekanmiz, shubhasiz, bularning barchasi uning iqboli va himmati ortidan kelgan ne‘matlardir. Asosiy gap shu, qolgani esa shunchaki quruq gap-so‘zdir. Agar bugun buning shukrini ado etmasak, ertaga noshukurligimiz sababli buning jazosini (tarsakisini) yeymiz”.

Ushbu baytlardan ko‘rinadiki, shoir Mahmud G‘aznaviyning Hindiston sultonlarining ma’naviy silsila-boshlovchisi deb biladi va musulmonlarning bu o‘lkadagi siyosiy mavjudligini uning iqboli natijasi deb hisoblaydi. Bunday yondashuv asarning tarixiy-epik xarakterini kuchaytirib, uni “Shohnoma”navislik an‘analariga yanada yaqinlashtiradi.

“Mahmud iqboli” iborasida nafaqat tarixiy shaxsga, balki qudrat va tartib-intizom ramzi bo‘lgan “Mahmudiy davlatchiligi”ga ham ishora mavjud. “Kufron va qafoyi xurdan” (noshukurlik va tarsaki yeyish) birikmasi orqali shoir mamlakatdagi barqarorlik va xavfsizlikni qadrlamaslik (ne‘matga kufr keltirish) kelajakda pushaymonlik hamda ijtimoiy tanazzulga sabab bo‘lishidan

ogohlantiradi. Isomiy Mahmud G‘aznaviy davridagi obodlik va barqarorlikni ta’kidlar ekan, zamondoshlarini mavjud tinchlikning qadriga yetishga chaqiradi. Uning fikricha, mamlakatdagi farovonlik bevosita hukmdorning adolati va iqboli bilan bog‘liqdir.

“Xamsa”ga bo‘lgan bog‘liqlik va sheftalik iqrori

Isomiy Nizomiyning “Xamsa”si bilan ellik yillik ma’naviy yaqinligini yodga olib, uni o‘zi uchun doimiy vird (zikr) darajasiga ko‘tarilganini ta’kidlaydi:

جز از خمسه اوقات من خوش نبود	پس از خمسه اوقات ورد درود
در آن وقت که ایبات خمسه نیست	ندانم که آن پیر گنجه سرشت
که در هر رقم گنج سحری نهاد	سر خامه را تا چه نیرنگ داد
دلش آمد اسرار را مخزنی	زبانش کلید در هر فنی
چو او خسروی نامد بز ملک کن	ز شیرین زبانی به ملک سخن
بر آن لیلی آفاق مجنون شده	چو لیلی سخن هاش موزون شده
چو بهرام هر هفت کشور گرفت	قلم چون پی هفت پیکر گرفت

(Isomiy, 1938: 76)

Nasriy tarjima: “Besh vaqt namoz va durudlardan so‘ng, mening vaqtim faqat “Xamsa” bilan xush o‘tardi. Ganja tabiatli o‘sha pir (Nizomiy) “Xamsa” baytlarini bitayotgan vaqtda qalam uchiga qanday sehr berganini bilmaymanki, har bir satriga sehrli bir xazinani joylagandir. Uning tili har bir fan (ilm) darvozasining kaliti, ko‘ngli esa sirlar xazinasini bo‘ldi. So‘z mulkidagi shirin-zabonligi bois suxandonlik olamida u kabi boshqa bir “Xusrav” (podshoh) kelmadi. Uning so‘zlari “Layli” kabi mavzun (go‘zal) bo‘lganidan, butun olam o‘sha Laylining “Majnun”iga aylandi. Qalami “Haft paykar” (Yetti go‘zal) tasvirini qo‘lga olgach, Bahrom kabi yetti iqlimni (so‘z bilan) fath etdi”.

Isomiy Nizomiy dostonlari nomlarini tajnis-i asmo (nomlar o‘yini) san’ati orqali matn ichiga mahorat bilan singdirgan:

“Xusrav va Shirin” (Nizomiy, 1983: 86): “shirin-zabonlik” va “mulki suxan xusravi” iboralarida qo‘llangan.

“Layli va Majnun” (Nizomiy, 1982: 97): Nizomiy so‘zini Layliga, ahli olamni Majnunga tashbeh qilgan.

“Haft paykar” (Nizomiy, 1983: 114): Qalam vositasida “yetti iqlim”ni zabt etishga ishora qiladi.

“Ganja-sirisht” tushunchasi: Shoir Ganja shahri nomi va “ganj” (xazina) so‘zi vositasida lafziy tanosib yaratib, Nizomiyni “xazina-fitrat” deb ataydi.

Ushbu baytlarda shoir tavzeh va iyhom san’atlarini qo‘llab, Nizomiyni “Ganja piri” va so‘z sehgari sifatida taqdim etadi. Uning tilini “har fan kaliti”, dilini esa “asror maxzani” deb ta’riflashi ustod mahoratiga bo‘lgan cheksiz ehtirom ifodasidir. Isomiy uchun “Xamsa” shunchaki adabiy majmua emas, balki badiiy kamolot maktabidir. Bu yerda payravlik ramziy ma’noda “shogirdlik” maqomini oladi:

به نامش زدم سکه خسروی	چو کردم شه گنجه را پیروی
اقالیم عالم گرفتم تمام	هم از قوت منصفان کرام

(Isomiy, 1938: 579)

Nasriy tarjima: “Qachonki Ganja shohiga (Nizomiya) payravlik qilgan bo‘lsam, uning nomi bilan xusraviy (podshohona) tanga zarb etdim (ya’ni ijodimga yuksak qiymat berdim). Shuningdek, karamli va insofli zotlarning qo‘llab-quvvatlashi bilan olam iqlimlarining barchasini fath etdim”.

“Sikkai xusraviy” istiorasi ikki ma’nodir: birinchidan, “Xusrav va Shirin” dostoniga ishora; ikkinchidan, oltin tanga kabi yuksak badiiy qiymatga ega asar yaratish.

Tarkibiy jihatdan “Futuh us-salotin” Nizomiyning “Sharafnoma”si (Nizomiy, 1984: 233) bilan hamvazdir. Bu ongli ravishda tanlangan shakliy payravlikdir. Isomiy o‘z matnida “Sharafnoma”dan baytlarni tazmin sifatida keltiradi:

چه خوش گفت آن پیر مشکل کشا که ملک هدایت سپردش خدا
پی شاه اگر آفتابی کند به هر جا که ید خرابی کند
(Isomiy, 1938: 405)

Mushkullarni oson qiluvchi, Alloh tomonidan hidoyat mulki ishonib topshirilgan o‘sha pir (Nizomiy) naqadar go‘zal aytgan: “Shohning ortidan agar Quyosh chiqsa ham, qayerga borsa, xarobalik keltiradi”. Isomiy yuksak ehtirom bilan Nizomiyni “Piri mushkulkusho” deb ataydi va uning shohlar qudrati hamda uning oqibatlarini haqidagi mashhur baytini o‘z matniga tazmin sifatida kiritadi.

Baytning mazmuni. Bu yerda hatto hukmdor quyosh kabi ulug‘vor bo‘lsa-da, uning mutlaq qudrati va nufuzi (tarixiy va siyosiy kontekstda) vayronagarchiliklarga sabab bo‘lishi mumkinligiga ishora qilinmoqda. “Mulki hidoyat” istilohi orqali shoir Nizomiyni nafaqat so‘z ustasi, balki Haq taolo tomonidan insoniyatni to‘g‘ri yo‘lga boshlash uchun yuborilgan ma‘naviy rahnamo deb biladi.

Isomiy ijodida Nizomiy Ganjaviy ta‘siri nafaqat uslubiy, balki matniy xarakterda ham namoyon bo‘ladi. Xususan, “Sharafnoma” dostonidagi baytlarning tazmin qilinishi Isomiyning Nizomiy matnini teran o‘zlashtirganidan dalolat beradi. Har ikki manzumaning muqaddimasi ham o‘xshash: ular hamd-u sano bilan boshlanib, na‘t va me‘roj zikridan so‘ng asarning yozilish sababi (sababi ta‘lif) va mamduh (maqtovli shaxs) madhiga o‘tiladi. Bu o‘xshashlik Isomiyning nafaqat mazmunda, balki masnaviynavislikning an‘anaviy qolipida ham Nizomiyga ergashganini ko‘rsatadi. Tasvirlarda ham Nizomiy ta‘siri yaqqol ko‘zga tashlanadi. Masalan, “g‘amza o‘qi bilan farishtalarni ov qilish” obrazi har ikki shoirda ham mavjud:

ز غمزه همه ناوک و تیغ زن همه آهوان ملایک فکن
(Isomiy, 1938: 78)

Tarjimasi: G‘amza bilan (barchasi) o‘q va tig‘ sochuvchidir, hammalari farishtalarni yiqituvchi (malakfikan) ohulardir.

به هر ناوک غمزه که انداختی شکاری ز روحانیان ساختی
(Isomiy, 1938: 216)

Tarjimasi: Har bir otgan g‘amza o‘qing bilan, ruhoniylardan (farishtalardan) bir shikor yaratding.

Isomiy Nizomiyning mashhur “malakfikan” (farishtalarni mag‘lub etuvchi) sifatini “ruhoniyon” (ilohiy mavjudotlar) obrazi orqali ifoda etgan. Har ikki shoirda ham “g‘amza” (noz-karashma) “novak”ka (kichik o‘q) o‘xshatilgan bo‘lib, bu mumtoz she‘riyatdagi an‘anaviy majozning davomiyligini ko‘rsatadi. Mubolag‘a san‘ati orqali go‘zallikning qudrati shu qadar yuksak tasvirlanganki, hatto pok ruhlar ham uning “shikori”ga aylanadi. Yer va osmon o‘rtasida ramziy aloqa o‘rnatuvchi bunday tasvir uslubi Nizomiy uslubining (sabkining) o‘ziga xos xususiyati bo‘lib, Isomiy she‘riyatida ham aynan shu jozibani tajassum etgan. Isomiy Nizomiyni masnaviynavislik san‘atining ham ibtidosi, ham intihosi deb biladi:

در این فن که جان جهانی فرود کسی پیشتر از نظامی نبود
بدانند مردان صاحب هنر که کس بعد از او هم نیاید دگر
(Isomiy, 1938: 16-17)

Tarjimasi: Olam joniga huzur bag‘ishlagan ushbu fanda (masnaviyda), Nizomiydan oldin biror kishi (uningdek) bo‘lgan emas. Hunar sohiblari shuni bilsinlarki, undan keyin ham boshqa hech kim (uningdek) kelolmas.

Isomiy Nizomiy Ganjaviyni ushbu sohada “yagona” va “benazir” deb ta‘riflamoqda. Bu adabiyotshunoslikdagi “peshvolik” va “ustodlik” maqomining e‘tirofidir. Garchi Isomiy o‘zini Firdavsiyning ham izdoshi deb bilsa-da, uning Nizomiyga bo‘lgan irodati kuchliroqdir. Firdavsiy

u uchun haybatli epika namunasi bo‘lsa, Nizomiy badiiyat, tasvir va masnaviy nazmining yuksak andazasidir.

Xulosa va takliflar

Isomiy Samarqandiy yuksak ilmiy va ijtimoiy mavqeyiga qaramay, adabiyot tarixida hali munosib tadqiq etilmagan siymolardan biridir. Uning uslubi o‘rta asrlar she‘riyatidagi murakkab takallufdan xoli bo‘lib, ravonlik, barqarorlik va soddalik bilan ajralib turadi. Isomiy razm va bazm maydonida o‘z iste‘dodini namoyon etib, tarixiy voqelikni shoirona mahorat bilan uyg‘unlashtirgan. Uning Firdavsiy va Nizomiy an‘analariga ongli ravishda ergashishi hamda ushbu an‘analarni yangi madaniy muhitda (Hindiston) tatbiq etishi Isomiyning ushbu maktabning munosib davomchisi ekanini ko‘rsatadi. Uning Sulton Mahmud G‘aznaviy shaxsiyati va futuhotlariga bergan bahosi “Futuh us-salotin”ning nafaqat badiiy asar, balki XIV asr siyosiy va tarixiy tafakkurining muhim hujjati ekanligidan dalolat beradi. “Futuh us-salotin”ni chuqur o‘rganish va shoirning ehtimoliy “Devon”i qo‘lyozmalarini izlash uning hayoti va ijodining qorong‘i sahifalarini yoritishi mumkin. Isomiyning Nizomiyga ergashishi shunchaki taqlidiy jarayon emas, balki asar tuzilishi, vazni, mazmuni va jahonqarashida aks etgan teran ijodiy aloqadir.

Adabiyotlar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Abulqosim Firdavsiy. Shohnoma (saylanma). – Toshkent: 2012. – 188 b.
2. Homidiy H., Abdullaeva Sh., Ibrohimova S. Adabiyotshunoslik terminlari lug‘ati.– Toshkent: O‘qituvchi, 1970.
3. Nizomii Ganjaviy. Kulliyot. J. 1. Xusrav va Shirin. – D., 1983. – 464 s.
4. Nizomii Ganjaviy. Kulliyot. J. 2. Layliy va Majnun. – D., 1982. – 368 s.
5. Nizomii Ganjaviy. Kulliyot. J. 3. Haft paykar. – D., 1983. – 416 s.
6. Nizomii Ganjaviy. Kulliyot, j. 4. Sharafnoma. – D., 1984. – 496 s.
7. فتوح السلاطين يعنى شاهنامه هند. اگره. تصنيف مولانا عصامي. ۱۹۳۸.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 key words should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as “Figure”. Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqanda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUIYIDAGI YO‘NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

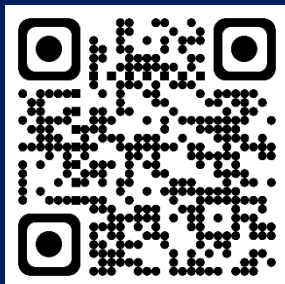
@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и внизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğretim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar “Resim” olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2026-yil 24-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2026-yil 27-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturasini.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –15,4.

Adadi 15 nusxa. Buyurtma №806

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004